

TYSVÆR VINDPARK AS

c/o Advokatfirmaet Thommessen v/advokat Bendik Christoffersen Postboks 1484

Vika

0116 OSLO

Vår dato: 18.12.2020

Vår ref.: 201605117-438

Arkiv: 517

Deres dato:

Deres ref.:

Saksbehandler:

Mikkel Kvasnes og Anne Johanne Kråkenes

Godkjenning av søknad om transport innenfor hensynssone - Tysvær Vindpark

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) viser til detaljplan og miljø-, transport- og anleggsplan (MTA) for Tysvær vindkraftverk datert 16.12.2016 og NVE godkjenningsvedtak datert 21.03.2017 og 18.12.2019, samt Olje- og energidepartementets (OED) vedtak av 16.04.2020. Vi viser videre til deres tiltaksplan for kongeørn datert 27.04.2020 hvor det søkes om tillatelse til transport innenfor hensynssonen for kongeørn i to perioder for sesongen 2021, samt supplerende informasjon i e-post av 16.11.2020 og brev av 15.12.2020.

NVEs vedtak

NVE gir Tysvær Vindpark tillatelse til omsøkt transport innenfor hensynssonen i tråd med tabell for kongeørn for perioden 01.02.2021- 12.02.2021 og perioden 05.07.2021-31.07.2021.

Vilkår for godkjenningen:

- Kongeørnreiret overvåkes før, under og etter transporten for å eventuelt identifisere adferdsendringer som kan knyttes til aktiviteten. Det skal utarbeides en rapport som redegjør for observasjonene. Rapporten skal oversendes Fylkesmannen i Rogaland og NVE.*
- Det skal føres logg over transportereren innenfor hensynssonen, både type kjøretøy og tidspunkt skal registreres.*

Godkjenningen har hjemmel i konsesjonen datert 24.09.2015 post 11 og 13 (NVE ref.: 201306466-7) og godkjent detaljplan og miljø-, transport- og anleggsplan av 21.03.2017 (NVE ref.: 201605117-7) og 18.12.2019 (NVE ref.: 201605117-87).

Bakgrunn

NVE mottok 27.04.2020 notatet «Tysvær Vindpark – Tiltaksplan for kongeørn». I notatet presenteres funnene fra forundersøkelsen for kongeørn, og det redegjøres for planlagte arbeider i hhv. 2020 og 2021.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor

Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge

Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord

Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør

Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest

Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst

Vangsvieien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

I NVEs brev av 05.05.2020 (til Tysvær Vindpark) konstaterer NVE at det er fremlagt dokumentasjon som bekrefter at kongeørnreiret er lokalisert noe sør for tidligere antatt plassering, og at konsesjonær har lagt den bekreftede lokaliteten til grunn. Videre konstaterer NVE at konsesjonær har innarbeidet restriksjonsperioder for 2020 i tråd med vilkåret i NVEs godkjenning av 18.12.2019.

I tiltaksplanen kommer det frem at det i tråd med detaljplan/MTA og godkjenningen av denne, ikke er planlagt fysiske byggearbeider innenfor 500 meter buffersonen og ingen sprengning eller helikopterflyvning innenfor 1000 meter buffersonen i restriksjonsperioden i 2021. Videre skriver Tysvær Vindpark at de vil gjennomføre ytterligere undersøkelser vinteren i mars 2021 for å undersøke om det pågår hekkeaktivitet.

Dersom det skulle påvises hekkeaktivitet i 2021, søkes det om dispensasjon fra restriksjonen for transport av anleggsmaskiner, større kjøretøy og komponenter innenfor buffersonen på 500 meter, i to tidsperioder (se tabell under). Det er denne dispensasjonssøknaden som behandles i dette vedtak. Personbiltrafikk og mindre kjøretøy vil bruke den midlertidige adkomsten som ligger utenfor hensynssonen.

Tabell 1 Oversikt over planlagt transport innenfor buffersonen i 2021, sammenstilt ut fra opplysninger i tiltaksplanen, e-post av 16.11.2020 og brev av 15.12.2020.

Periode, opprinnelig	01.02. – 31.03.	01.07. - 31.07.
Periode som omsøkes	01.02. – 12.02.	05.07. – 31.07.
Hva	<ul style="list-style-type: none">• Lastebiler for grusing av veien• Gravemaskiner• Dumpere• Veivalser• Generelle kjøretøy	<ul style="list-style-type: none">• Turbintransportkjøretøy som bærer:<ul style="list-style-type: none">○ Blad○ Tårn○ Naceller○ Alle andre vindturbinkomponenter• Kraner• Generelle kjøretøy
Omfang	Anslått til 2-3 lass/transporter per dag	Anslått til i overkant av 30 transportert, med ca. 6 per dag på det meste

Tysvær Vindpark har i den oversendte dokumentasjon gjort vurderinger av virkningene av transporten på kongeørn og hubro, samt kommentert konsekvensene dersom søknaden ikke innvilges.

Medvirkning

Søknaden knyttet seg til dispensasjon fra vilkår i NVEs godkjenning av MTA- og detaljplan av 18.12.2019, blant annet innarbeidet etter innspill fra Fylkesmannen i Rogaland. Ved behandling har NVE involvert Fylkesmannen.

Fylkesmannen skriver (i brev av 04.11. og 01.12., begge 2020) blant annet at det er viktig å få endelig avklart hvilke transport som skal foregå, når den er planlagt og omfanget. Det påpekes at det er viktig å få en endelig avklaring på beliggenheten av kongeørnreiret og avstanden til veien. Videre bemerkes det at forholdet til hubro må kommenteres. Fylkesmannen vurderer, både i brev av 04.11. og 01.12. at det ikke foreligger tilstrekkelig informasjon for å vurdere effekten på verken kongeørn eller hubro av en

eventuell transport og anbefaler derfor NVE å avslå søknad ut fra føre-var hensyn (naturmangfoldloven § 9), eventuelt be om mer informasjon.

NVE har forelagt Fylkesmannens uttalelser for Tysvær Vindpark. Deres kommentarer og supplerende informasjon kommer frem i e-post av 17.11. og brev 15.12.

Motvind Sørvest skriver på eget initiativ i epost av 14.12.2020 at søknaden må avslås. De begrunner dette blant annet med, slik NVE forstår det, at konsesjonær selv har innført restriksjonen for februar og mars og at konsesjonær ikke har klaget på vedtaket av 18.12.2019 (hvor restriksjonen innføres). Videre viser Motvind til at den midlertidige veien som blant annet ble etablert av hensyn til restriksjoner for kongeørn gjør at konsesjonær derfor ikke har noen argumenter for å gjennomføre transport og anleggsvirksomhet innenfor hensynssonen og -perioden. Ivaretagelse av hubro, manglende konsekvensutredning og høring, samt at NVE ikke har kompetanse til å gi dispensasjon fra et vedtak fattet av OED er tema som ifølge Motvind gjør at søknaden må avslås. Motvinds innspill som er relevant for denne saken er vurdert under NVEs vurdering.

NVE vurderer at saken er godt nok opplyst til å treffe vedtak. Tysvær kommune, Fylkesmannen, fylkeskommunen og interesseorganisasjoner informeres med kopi av dette vedtaket.

NVEs vurdering

Innledning

I MTA-/detaljplanen (av 2016) er det fastsatt en generell restriksjonsperiode for fugl og naturmangfold, innenfor de tre planområdene og anleggsveiene-/internveiene opp til disse, i perioden i april, mai og juni. Ved søknaden om endringer av detaljplan/MTA (i mai 2019) ble det foreslått å utvide restriksjonsperioden for kongeørn til også å gjelde februar og mars, og det ble sagt at restriksjonen skulle gjelde i en buffersone på 500 meter for anleggsarbeid og anleggstrafikk, og i en 1000 meter buffersone for helikopterflyging og sprenging. Omlegging av veien ble vurdert, men ikke omsøkt, da dette ble vurdert å ha andre negative virkninger. Ved NVEs godkjenning av endringen (i vedtak av 18.12.2019) ble de omsøkte endringene godkjent, og det ble stilt vilkår om at restriksjonsperioden skal gjelde fra 1. februar til 31. juli. OED stadfestet 16.04.2020 NVEs vedtak.

Fylkesmannen ber, i sine kommentarer, konsesjonær holde seg til gjeldende vilkår i godkjent MTA-/detaljplan, og at arbeidene gjennomføres i tråd med Multiconsult sitt notat om anbefalte hensynssoner for sårbare arter av fugl. Restriksjonene under anleggsarbeidet er, slik Fylkesmannen ser det, foreløpig det eneste avbøtende tiltaket som er igangsatt for å ta hensyn til disse sårbare artene.

NVE deler Fylkesmannens vurdering i at konsesjonær i utgangpunktet skal holde seg til krav og føringer i godkjente planer, og eventuelle vilkår som er satt ved godkjenningen av disse. Samtidig har NVE forståelse for at det kan være forhold som gjør at det er nødvendig å søke om å endre/justere den godkjente planen, og/eller søke om dispensasjon fra planen eller vilkår som er satt ved godkjenningen.

NVE minner om at vindkraftverkets virkninger for naturmangfold og fugl er vurdert i konsesjonsbehandlingen, etterfølgende klagebehandling, ved godkjenning av MTA-/detaljplan i 2017, i behandlingen av endring av MTA-/detaljplan/MTA i 2019 og ved OEDs klagebehandling av denne i 2020. NVE konstaterte i forbindelse med behandlingen av endringer i 2019 at det konsesjonsgitte vindkraftverket potensielt kan fortrenge, forstyrre og skade flere fuglearter, herunder kongeørn, havørn og hubro, annet vilt og naturmangfold. Videre ble det, i vedtaket av 18.12.2019, vurdert at forslagene om endring i restriksjonsperiode og innføring av buffersoner var gode tiltak som ville redusere virkningene for kongeørnens hekking i anleggsperioden. Bakgrunnen for vilkåret var blant annet NVEs

egne faglige vurderinger og innspill fra Fylkesmannen om at restriksjonsperioden også burde omfatte juli måneden.

Anbefalte hensynsoner

Da det ikke foreligger offentlige anbefalte hensynsoner for ivaretagelse av sårbare fuglearter vises det ofte til notatet *Anbefalte hensynssoner for sårbare arter av fugler*, som er utarbeidet av Multiconsult i 2018 på oppdraga fra Statnett.

I notatet er artene delt inn i tre kategorier¹ som angir hvilken prioritert de har med tanke på hensyn i anleggsfasen. Kongeørn er plassert i kategori 2, og de gjeldende rådene er da at arten bør hensyntas ved anleggsgjennomføring, såfremt det ikke medfører vesentlige ulemper med tanke på fremdrift og/eller utbyggingkostnad (jf. Naturmangfoldloven §§ 11 og 12).

Fordi reaksjonene hos fugl varierer etter hvilke forstyrrelser de blir utsatt for er det anbefalt minimumsavstand/hensynssone for følgende anleggsaktiviteter: 1) helikopter-/droneflygning og sprengningsarbeid, 2) bakkearbeid, 3) motorisert terrengtransport (ATV, snøscooter o.l.) og 4) ferdsel til fots.

For kongeørn er de anbefalte minimumsavstandene til hekkelokalitet 1000 meter for helikopter og drone, sprengning og bakkearbeid (anleggsaktivitet 1 og 2), 500 meter for terreng transport (aktivitet 2) og 750 meter for ferdsel til fots (aktivitet 4). Videre er den sårbare perioden (for kongeørn) vurdert å være januar-juni for sørlige og lavereliggende områder og februar-juli for nordlige og høyreliggende områder.

Hubro er plassert i kategori 1 (skal alltid hensyntas), og anbefalte minimumsavstanden er: 1) 1000 meter, 2) 1000 meter, 3) 750 meter og 4) 750 meter. Den sårbare perioden er vurdert å være februar-juli for sørlige og lavereliggende områder og mars-august for nordlige og høyreliggende områder.

Det er i notatet presisert at anbefalte minimumsavstander/hensynssoner er beheftet med relativt stor usikkerhet grunnet lite empiri (forskning) på området. I tillegg vil det kunne være mange eksterne faktorer som kan påvirke graden av forstyrrelser, deriblant topografi, vegetasjon, tidspunkt og tilvenning.

Virkninger for kongeørn og hubro

Tysvær Vindpark vurderer i den fremlagte dokumentasjonen, at kongeørnreiret på grunn av topografien i området er godt skjermet både visuelt (ingen siktlinje) og med tanke på støy fra den aktuelle veien. Ved oversendelsen 15.12.2020 ble det, som også etterlyst av Fylkesmannen, fremlagt kartmateriale som dokumenterer beliggenheten av kongeørnreiret og avstanden til veien.

Konsesjonær skriver at fagpersoner hos Norconsult har utført en vurdering av den potensielle virkningen på kongeørnas hekkesuksess og konkludert med at gitt de planlagte transportaktivitetene, avstanden fra reiret og skjerming på grunn av topografi så er det svært liten grunn til å tro at dispensasjon vil ha noen negativ effekt på hekkingen. Videre skriver konsesjonær at i juli vil ungene i et eventuelt kull ha etablert fjærdrakt, og vil være mer robust enn tidligere i sesongen. Det er også varmere i været på denne årstiden, slik at ungene vil kunne klare seg i perioder selv om foreldrene skulle bli skremt av reiret av ulike årsaker. Sannsynligheten for at foreldrene forlater ungene så sent i prosessen er også betydelig redusert.

¹ Med utgangspunkt i *Norsk rødliste for arter* (Henriksen & Hilmo 2015) og *Retningslinjer for håndtering av sensitive artsdata* (Miljødirektoratet 2016).

Videre viser Tysvær Vindpark til at vindkraftverket etableres i et område som brukes hyppig som turområde, og det drives jordbruk i nærheten av det aktuelle området det søkes dispensasjon for. Det er dermed sannsynlig, ifølge konsesjonær, at fuglene er kjent med lyden av traktorer/gravemaskiner og lastebiler fra denne retningen.

Med henvisning til den påviste hekkelokaliteten for hubro viser Tysvær Vindpark til at denne ligger rett i underkant av 1000 meter fra svingen det er søkes om dispensasjon for transport. Lokasjonen ligger, etter konsesjonærs vurdering, godt skjermet på motsatt side av Årvikfjellet og med Ørekjertoppen mellom. Det er derfor vurdert at trafikk i det aktuelle området ikke vil ha betydning for eventuelt forsøk på hekking. Tysvær Vindpark mener at det da er mer sannsynlig at en eventuell hubro ville blitt mer forstyrret av generell trafikk på Hersdalsvegen, jordbruksvirksomhet og allmenn ferdsel i området. Dersom det er snakk om at et hubropar bruker denne lokasjonen, kan det dermed konstateres at den er vant til menneskelig aktivitet. Basert på nærmere undersøkelser skriver konsesjonær at det ellers er usikkert om det her er snakk om en reirlokasjon for hubro, evt. om dette kan være noe annet.

Fylkesmannen viser til at de omsøkte periodene er sårbare tidspunkt for kongeørn og hubro, og at det må ligge tungtveiende argumenter til grunn for å kunne avvike. Motvind Sørvest viser til at konsesjonær ikke har inkludert eller referert til noen faglige rapporter som viser at hubro og kongeørn ikke vil bli påvirket av den omsøkte aktiviteten midt i hekkesesongen. Videre hevder Motvind at det er minst 1 og sannsynligvis 2 eller 3 hubropar som hekker og har sitt leveområde i eller like ved planområdet. Motvind mener alle disse observasjonene tilsier at det ikke kan gis noen lettelser i restriksjonsområde og perioden, og at restriksjonsområdet heller må utvides.

NVE konstaterer at det er fremlagt kartmateriale som dokumenterer beliggenheten av kongeørnreiret og avstanden til veien, og at det av dette fremgår at reiret er skjermet for direkte innsyn fra den aktuelle veistrekningen. Virkningene av den aktuelle transporten på kongeørn og hubro er usikker og vanskelig å vurdere. Vi registrerer imidlertid at fagpersoner hos Norconsult har vurdert at det er svært liten grunn til å tro at dispensasjon vil ha noen negativ effekt på eventuell hekkingen. NVE vurderer at Tysvær Vindpark i tilstrekkelig grad har redegjort for mulige virkninger på kongeørn og hubro.

Planlagt transport og omfang

Ut fra tiltaksplanen, og etterfølgende suppleringer (17.11.2020 og 15.2020), fremgår det at det søkes om dispensasjon for transport av anleggsmaskiner, større kjøretøy og komponenter, jf. tabell 1 tidligere i dette vedtaket. Det er presisert at personbiltrafikk og mindre kjøretøy vil bruke den midlertidige adkomsten som ligger utenfor hensynssonen.

Fylkesmannen mener (01.12.2020) at NVE må legge til grunn at søknaden kan komme til å medføre transport innenfor hele den perioden der hensynssonen er utvida grunnet hekkende kongeørn (og hubro) (01.02-31.03 og 01.07-31.07). Motvind Sørvest hevder (14.12.2020) at det virker som om Tysvær vindpark bare sier de skal drive med «transport», men det er jo vanlig anleggsvirksomhet da grusen/steinen skal tippes av på veier og oppstillingsplasser og jevnes ut.

Tysvær Vindpark har (15.12.2020) vist til at det etter at tiltaksplanen for kongeørn ble utformet er gjort ytterligere tiltak for å ferdigstille så mye som mulig av arbeidene i forkant av hekkeperioden neste år. Det er tidligere (17.11.2020) indikert at det ville være behov for transport av ca. 60 lass med grus, + 90 med pukk over en periode fra 01.02.2021 – 18.3.2021, antatt 3-4 lass per dag. Tysvær Vindpark viser til at dette behovet nå er ytterligere betydelig redusert, og at de vurderer at det vil gjenstå minimalt med arbeid 01.02.2021. Det forventes at det i verste fall vil kunne være behov for å benytte den aktuelle veistrekningen de to første ukene av februar (01.02.2021-12.-02.2021), og at det i så fall vil være snakk

om 2-3 lass/transporter per dag. Videre informeres det om at transportplanen for vindturbiner legger opp til oppstart av transport tidligst 5. juli.

NVE registrerer at Tysvær Vindpark har tilpasset anleggsarbeidet for å begrense behovet for transporten innenfor hensynsonen i restriksjonsperioden. Med henvisning til Motvinds påstand om at det skal foregå vanlig anleggsvirksomhet viser NVE til at det er søkt om dispensasjon for *transport* gjennom hensynsonen.

Virksomheter for prosjektet dersom søknaden ikke skulle innvilges

Tysvær Vindpark har kommentert at dersom søknaden ikke skulle innvilges vil dette bety at transport og installasjon av vindturbinene vil måtte skje senere på året, i en periode med dårligere vær. Dette vil medføre økt HMS risiko, samt økt risiko for at prosjektet ikke klarer å ferdigstille arbeidene innen fristen for konsesjonen som er satt 31.12.2021.

Annet

Motvind mener at det ikke kan gis dispensasjon fra et grunnleggende vedtak før saken er konsekvensutredet og lagt ut på høring tilsvarende det som ble gjort for det opprinnelige vedtaket.

NVE har innhentet vurderinger fra Fylkesmannen i Rogaland. Etter NVEs vurdering er virkningene av søknaden er tilfredsstillende utredet og saken er tilstrekkelig opplyst til at det kan fattes vedtak.

NVEs konklusjon

Utgangspunktet er at krav og føringer i godkjente MTA-/detaljplan og vilkår som er satt ved godkjenningen skal ivaretas. Det kan imidlertid ved enkelte anledninger være forhold som gjør at det er nødvendig å søke om å endre/justere den godkjente planen, og/eller søke om dispensasjon fra planen eller vilkår som er satt ved godkjenningen. NVE mener konsesjonær har sannsynliggjort at Tysvær vindkraftverk er i en slik situasjon, der hensynet til kongeørnlokalitet må settes til side for å gjennomføre avgjørende aktiviteter som realisering av vindkraftverket innenfor fristen (naturmangfoldloven §12).

NVE vurderer at Tysvær Vindpark har gjennomført tiltak for å tilpasse anleggsarbeidet så mye som mulig for å redusere potensielle negative virkninger på hekkelokaliteten, og mener den reduserte aktiviteten, skjermingen i terrenget og begrensningene i periodene vil ivareta hensynet til kongeørnlokaliteten så langt det lar seg gjøre.

NVE mener derfor at det kan gis tillatelse til transport av anleggsmaskiner, større kjøretøy og turbinkomponenter, jf. tabell 1, innenfor hensynsonen for kongeørn for perioden 01.02.2021- 12.02.2021 og perioden 05.07.2021-31.07.2021. NVE erkjenner at dette vedtaket kan ha uheldige effekter for kongeørnlokaliteten. Samtidig understrekes det, at det på grunn av mange potensielle påvirkningsfaktorer, vil være vanskelig å trekke årsakssammenhenger dersom et hekkforsøk skulle vise seg å opphøre i perioden for transport i hensynssonen. NVE vil allikevel sette vilkår om at kongeørnreiret overvåkes før, under og etter transporten for å eventuelt identifisere adferdsendringer som kan knyttes til aktiviteten. Det skal utarbeides en rapport som redegjør for observasjonene. NVE setter også vilkår om at det skal føres logg over all transport innenfor hensynsonen, både type kjøretøy og tidspunkt skal registreres. Loggen skal kunne forelegges NVE ved forespørsel for å kontrollere at tidspunkt og omfang av transport er i samsvar med søknad.

NVE gjør oppmerksom på at vilkåret (18.12.2019) sier at dersom fagkyndig personell kan dokumentere at det ikke foregår hekkforberedelser og hekking i reiret, kan anleggsvirksomheten gjennomføres uten restriksjoner i inneværende hekkesesong, fra det tidspunkt hekking kan utelukkes.

Klageadgang

Vedtaket kan påklages, se informasjon om rett til å klage på siste side.

Med hilsen

Ingunn Åsgard Bendiksen
direktør

Øyvind Leirset
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Kopi til:

Folkeaksjonen Nei til vindkraft i Tysvær
Forum for natur og friluftsliv Rogaland
Fylkesmannen i Rogaland
Haugesund Turistforening
Lønning-Håland bygdelag
MOTVIND SØRVEST
Naturvernforbundet i Rogaland
NOF Haugaland LL v/Bjørn Erik Paulsen
Norges Miljøvernforbund
Olje- og energidepartementet
ROGALAND FYLKESKOMMUNE
Tysvær Jeger og Fiskerforening
Tysvær kommune
TYSVÆR VINDPARK AS v/Leon Eliassen Notkevich

Orientering om rett til å klage

Hvem kan klage på vedtaket?	Hvis du er part i saken, kan du klage på vedtaket. Du kan også klage på vedtaket hvis du har rettslig klageinteresse i saken.
Hvor skal du sende klagen?	Du må adressere klagen til Olje- og energidepartementet (OED), men sende den til NVE. NVEs e-postadresse er: nve@nve.no . NVE vurderer om vedtaket skal endres. Dersom NVE ikke endrer vedtaket, vil vi sende klagen til OED.
Frist for å klage	Fristen for å klage på vedtaket er 5 uker fra den dagen vedtaket kom frem til deg. Hvis vedtaket ikke har kommet frem til deg, starter fristen å løpe fra den dagen du fikk eller burde ha fått kjennskap til vedtaket. Det er tilstrekkelig at du postlegger klagen før fristen løper ut. Klagen kan ikke behandles dersom det har gått mer enn 1 år siden NVE fattet vedtaket.
Du kan få begrunnelsen for vedtaket	Hvis du har fått et vedtak uten begrunnelse, kan du be NVE om å få en begrunnelse. Du må be om begrunnelsen før klagefristen løper ut.
Hva skal med i klagen?	Klagen bør være skriftlig. I klagen må du: Skrive hvilket vedtak du klager på. Skrive hvilket resultat du ønsker. Opplyse om du klager innenfor fristen. Undertegne klagen. Hvis du bruker en fullmektig, kan fullmektigen undertegne klagen. I tillegg bør du begrunne klagen. Dette betyr at du bør forklare hvorfor du mener vedtaket er feil.
Du kan få se dokumentene i saken	Du har rett til å se dokumentene i saken, med mindre dokumentene er unntatt offentlighet. Du kan henvende deg til NVE for å få innsyn i saken.
Vilkår for å gå til domstolene	Hvis du mener vedtaket er ugyldig, kan du gå til søksmål. Du kan bare gå til søksmål dersom du har klaget på NVEs vedtak, og klagen er avgjort av OED som overordnet forvaltningsorgan. Du kan likevel gå til søksmål dersom det har gått 6 måneder siden du sendte klagen, og det ikke skyldes forsømmelse fra din side at klagen ikke er avgjort.
Sakskostnader	Dersom NVE eller OED endrer vedtaket til din fordel, kan du søke om å få dekket vesentlige og nødvendige kostnader. Du må søke om dette innen 3 uker etter at klagevedtaket kom frem til deg.

Denne forklaringen er basert på forvaltningslovens regler i §§ 11, 18, 19, 24, 27 b, 28, 29, 31, 32 og 36.